

Radu Gyr, 1905-1975

Ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane!

Nu pentru-o lopată de rumenă pâine,
nu pentru pătule, nu pentru pogoane,
ci pentru văzduhul tău liber de mâine,
ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane!

Pentru sângele neamului tău curs prin șanțuri,
pentru cântecul tău ținut în piroane,
pentru lacrima soarelui tău pus în lanțuri,
ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane!

Nu pentru mânia scrâșnită-n măsele,
ci ca să aduni chiuind pe tăpșane
o claie de zări și-o căciulă de stele,
ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane!

Așa, ca să bei libertatea din ciuturi
și-n ea să te-afunzi ca un cer în bulboane
și zărzării ei peste tine să-i scuturi,
ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane!

Și ca să pui tot sărutul fierbinte
pe praguri, pe prispe, pe uși, pe icoane,
pe toate ce slobode-ți ies înainte,
ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane!

Ridică-te, Gheorghe, pe lanțuri, pe funii!
Ridică-te, Ioane, pe sfinte ciolane!
Și sus, spre lumina din urmă-a furtunii,
ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane!

Îndemn la luptă

Nu dor nici luptele pierdute,
nici rănila din piept nu dor,
cum dor acele brațe slute
care să lupte nu mai vor.

Cât inima în piept îți cântă
ce-nseamnă-n luptă-un braț răpus ?
Ce-ți pasă-n colb de-o spadă frântă
când te ridici c-un steag, mai sus ?

Înfrânt nu ești atunci când sângeri,
nici ochii când în lacrimi ți-s.
Adevăratele înfrângeri
sunt renunțările la vis.

Radu (Demetrescu) Gyr

02 Martie 1905- 29 Aprilie 1975

Întemnițat timp de: 20 ani la: Tismana, Miercurea Ciuc, Târgu Jiu, Jilava și Aiud

Un om legendar și reprezentativ al acestor vremuri, un mare poet care a încrustat în trupul său și a cântat în poezia sa toată pătimirea unei generații, un munte de suferință, de demnitate și de disperare - acesta este Radu Gyr.

El a cântat, pe toate registrele, toată jalea dar și marea credință a neamului românesc. Poezia lui a fluturat din gură în gură la milioane de oameni, ca un îndreptar al vremurilor. Este simbolul românismului de azi. Om cald, suflet sensibil, minte inspirată, caracter frumos și trup plăpând. Poezia lui este o frescă a acestei epoci. L-au prigunit din pricina ei, au vrut să-l nimicească, a căzut dar va via mereu.

(...) era frumos la suflet ca negrăita armonie a spiritualității românești mioritice. Și-a trăit viața mai mult prin temnițe, când sub burghezi, când sub fasciști, când sub comuniști. A făcut studii strălucite, a fost Profesor universitar. Talentul și l-a dăruit poeziei, deși îl atrăgea și muzica. Gingășia lui naturală a fost crispată de tragedia vieții sale și a cântat toată gama frământărilor și chinurilor acestui secol.

Nu era un mistic dar credea în Dumnezeu cu toată tăria. Era un naționalist român, dar nu era șovin, nu a cunoscut ura de rasă și a iubit oamenii cu putere de sacrificiu.

Opera lui este vastă. A compus zeci de mii de versuri, fără a le scrie, ci memorându-le, căci în temniță nu se permitea scrisul și nici cititul. Poeziile treceau din om în om prin închisori și de acolo în țară. Toată suflarea românească se regăsea în poezia lui. Ea a constituit factorul ideologic al rezistenței românești, a fost în același timp mesajul nostru, strigătul nostru de disperare și descrierea crudei realități dar mai presus de toate a fost forța credinței și afirmării noastre.

Poezia lui este profund creștină, națională și umană. Deși nu are numai valoare locală și temporală și va putea fi citită oricând cu același interes pe toate meridianele lumii, totuși nimeni nu o va înțelege ca oamenii care au suferit în acest veac tortura sufletului și a trupului. Într-o zi această poezie în cătușe va ieși la lumină. [și profetia s -a împlinit n.n]

Dintre versurile lui, poezia care a circulat cel mai mult, care a însemnat cel mai mult pentru sufletul în restriște al osândiților a fost „Iisus în celulă”:

Azi noapte Iisus mi-a intrat în celulă.
O, ce înalt și ce trist era Christ!
Luna a intrat după El în celulă
Și-L făcea și mai înalt și mai trist...

(...)

Radu Gyr a făcut pușcărie în vreo 4-5 etape. Prin anii 1955-1958 a avut o fereastră de libertate. Era perioada în care regimul comunist se afirma puternic și mai avea un singur salt – colectivizarea țăranilor - pentru a integra deplin întreaga suflare românească. Însă în preajma colectivizării trebuiau luate măsuri de intimidare și prevedere și Radu Gyr a fost o primă victimă. O viață întreagă a suferit pentru opinia lui pe care și-a exprimat-o în versuri. Și de data asta crima lui erau tot versurile lui. Ele deveniseră o forță socială, și asta supăra pe stăpânii absoluți. Astfel că, nici mai mult nici mai puțin, pentru poezia sa „Ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane!”, socotită „manifest legionar anticomunist”, a fost condamnat la moarte. Tot restul de acuzații anexate erau iluzorii.

Poetul era de mult bolnav. Cu lanțuri la mâini și la picioare a fost ținut aproape un an de zile la Jilava, în așteptarea executării pedepsei cu moartea. O aripă întreagă a Jilavei era atunci ocupată de „morți”, cum le plăcea temnicerilor să-i răsfețe. „Hai, morților, a sosit moartea!”, li se striga zi de zi, ceas de ceas. Nedreptatea și umilința erau strigătoare la cer, căci nici unul dintre condamnați nu era vinovat, nu de moarte, dar nici de temniță.

(...)

În cele din urmă Radu Gyr a fost grațiat. Au urmat ani de chin, de mizerie, de boală. Oscila între viață și moarte. „De o mie de ori a murit”, cum spunea el undeva (în poezia „Basm”)...., de zeci de mii de ori și-a dorit moartea, spunem și noi despre el, ca și despre noi, dar moartea nu ne-a vrut pe toți. Printre supraviețuitori a rămas și poetul. (...)

Prin 1963-1964 comuniștii erau stăpâni necontestați în țară și au decis eliberarea deținuților politici, pentru a face manevră de deschidere occidentală, mai bine zis de infiltrare în Occident. Lui Radu Gyr i s-a spus:

„Dacă nu cedați, dacă nu vă supuneți, dacă nu capitulați fără condiții, vă exterminăm pe toți. Ai o mare înrăurire asupra tuturor. Poți să-i salvezi ori poți să-i ucizi. Noi nu ne jucăm cu puterea cum ați făcut voi. Ori, ori. Alegi între viață și moarte. Nu acceptăm amânări, acum te decizi. Trebuie să renegi public tot ce ai crezut, tot ce ai scris viața întreagă, ca să moară mitul credinței voastre. Tu poate ești gata să mori dar gândește-te la miile de oameni care vor pieri din cauza nebuniei tale. Te asigurăm că ne vom ține de cuvânt: dacă te lepezi de credința ta, vă vom da libertate tuturor deținuților dar dacă nu vă ies gărgăunii și nu sunteți în stare să coborâți și voi pe pământ și să vedeți realitatea, atunci vă vom trimite urgent în cer. Nu avem nevoie de bandiți. Nu ești atât de inconștient încât să bagi în mormânt zeci de mii de oameni. Vă vom oferi locuri în câmpul muncii. O să fiți și voi productivi. Bă, lumea este în mâna noastră și nu o scăpăm. Nu te uita că voi sunteți mai mult morți, căci avem toate mijloacele științifice să vă punem pe roate. Noi nu te miștim, nici tu să nu ne miști. De altfel nici nu mai puteți face nimic. Poporul e gata să vă sfâșie. Nu mai aveți viitor dar depinde de tine dacă veți mai trăi sau veți fi exterminați.”

Radu Gyr zăcea pe o targă, bolnav, epuizat, distrus dar sufletul și mintea îi erau nevătămate. „I-am privit cu dispreț și milă”, îmi mărturisea el ulterior, „dar și conștient că nu glumeau. Purtam în suflet povara frumuseților și sacrificiilor unei vieți, ale unei

generații, ale celor mai buni dintre noi, și în ultimă instanță vedeam cauza lumii întregi pusă în cumpănă de acești exponenți ai neantului. Viața abia licărea în mine. Ar fi fost o ușurare să mor! Era o dramă dilema în care mă găseam. Știam bine ce suflete curate și sfinte zac între ziduri, pândite de moarte. Nu aveam dreptul să îi las să moară. Dar puteam să ucid sufletul acestor oameni și al lumii întregi? Simțeam că se revoltă toate elanurile sfinte pe care le-am trăit și le-am cântat. Am greșit uneori dar întotdeauna am năzuit spre ideal și nu ne-am prețuit nici familiile, nici sănătatea, nici viața. Dar vremurile ne-au fost potrivnice! Visul nostru este mai sus, dar mai departe. Acum, aici ei sunt stăpâni. Am văzut atunci alte hecatombe de morți iar pe ei râzând în hohote. Ce să fac? Ce să aleg?

Torturat sufletește am acceptat să dau o declarație, care să devină publică, prin care să-mi reneg trecutul și opera. A trebuit să scriu în termenii dictați de securiști. Îmi rupeam din suflet. Și am simțit că totuși sunt slab, că am atins limitele rezistenței, că sunt umilit și batjocorit dar că nu puteam face altfel. Cred că am contribuit la salvarea multor vieți. Viață fără pată?! Sufletul a fost totuși salvat. Te privesc și văd sufletul imaculat al idealurilor noastre. În prăpădul colectiv ce a urmat le-a scăpat totuși ceva, puțin după părerea lor, esențialul după părerea noastră. Voi trăi cu regretul compromisului făcut dar cu convingerea că am învins. Am fost puși în libertate. Câțiva nu am fost îngenuncheați. Deși torturați, noi credem mai mult! Sunt necesare lacrimile pocăinței. Am învățat pe viu ce înseamnă a fi cu adevărat creștin. Chinul meu nu a încetat. Îmi iubesc opera, așa cum am trăit-o și am scris-o. Compromisul nu a alungat dragostea de curăție și de adevăr. Am fost urâți și prigoșiți cu o ură străină neamului românesc. Lumea întregă decade dar în lumea întregă se simte un vânt nou de înviere. Cred mai puternic ca oricând. Am ținut să îți mărturisesc aceste lucruri, poate că se ascunde o taină în întâlnirea noastră atât de neașteptată!”

Eram atunci amândoi la băile Călimănești. Ulterior ne-am mai întâlnit. Continua să scrie poezie de substanță și de frumusețe dar scria și la o gazetă a partidului pentru românii din străinătate. Muncea mult. Era foarte sensibilizat, foarte singur și sub endemica lui veselie ascundea o dramă cumplită. El mi-a spus că pe Nicolae Petrașcu l-au ucis la Sibiu iar pe Radu Mironovici îl știa sechestrat într-o comună. Tragedia poetului nu se sfârșise. El continua să fie calul de bătaie al tuturor oportuniștilor.

Lovit de zeci de ani din toate părțile, acum îl loveau frații de condei, în țară și peste hotare. D. Micu și alții l-au atacat crud și nedrept în gazetele literare. Tot Radu Gyr era „huliganul”, „banditul”, „decadentul”, „obscurul”, „misticul”, „fascistul”, „criminalul”. În ultimele zile tocmai citise niște critici mârșave venite de la oameni din breasla scriitoricească. A făcut o congestie cerebrală peste noapte și în zori era neînsuflit.

Cine l-a ucis? Nu îl poate ucide nimeni, câtă vreme vor mai fi oameni.

(Ioan Ianolide - Întoarcerea la Hristos. Document pentru o lume nouă, Editura Bonifaciu, București, 2012, pag. 300-305)

<http://www.fericiteiprigoși.net/radu-gyr/312-radu-gyr-un-munte-de-suferinta-demnitate-si-disperare>

